

Nagy Testamentum

(részletek)

Az ifjúságát visszasíró öregasszony panasza⁵

47.

*Mintha hallanám, hogyan kesereg,
és sírja vissza fiatalságát⁶
az öregasszony, ki szép leány korában
a fegyverboltnak volt az eladója?
„Jaj, álnok⁸ és kegyetlen Öregség,
miért is sújtottál le rám oly korán?
Ki tart vissza, ki, hogy keservemben
szíven ne szúrjam magamat?*

48.

*„Nincs a szépségnél nagyobb hatalom,
de ezt a hatalmat elvetted⁹ tőlem;
mert bizony nem született olyan férfi
– akár kereskedő, pap vagy hivatalnok –,
aki mindenét oda ne adta volna
(bárhogy furdalta utána az önvád),
csak hogy végre az övé lehessen,
ami ma már kutyának se kell.*

49.

*„Sajnos, sok férfit visszautasítottam,
ami részemről nem volt bölcs dolog,
ráadásul egy simlis fickó kedvéért,
akit elhalmoztam minden jóval.¹⁰*

5 „A szép fegyverkovácsné panasza” cím, amelyet Clément Marot adott ennek a versnek, félreértésen alapul. A *belle heaumière* szókapcsolatnak nem ‘szép fegyverkovácsné’, hanem ‘fegyver-kereskedésben dolgozó csinos eladólaný’ a jelentése. „Az ifjúságát visszasíró öregasszony panasza” cím a Pierre Levet-féle 1489-es Villon-nyomtatványból való (ez a *Testamentum* első kiadása).

6 *Soy jeune fille soubzhaicter* – a *jeune fille* szókapcsolatnak ‘hajadon’ a fő jelentése, de itt nyilvánvalóan a *jeune* (‘fiatal’) jelzőn van a hangsúly.

7 A versben „örömléányról” nincs szó, bár kétségtelen, hogy a francia *belle* + valamilyen mesterséget jelölő szónak ‘könnyűvérű (de prostituáltként nem tekinthető) bolti eladólaný’ is lehetett a jelentése. Annak a ténynek a tükrében, hogy a boltban páncélsisakot (*heaume*) árultak, ami a XV. század derekára már kikopott a használatból, az 1460-as évek elején alkalmasint nyolcvanadik életévében levő – és valóságos személyiségnek tartott – öregasszony fiatalságát az 1400 körüli évekre időzítethjük.

8 *félon*: ki megszegi a hűbérurának tett esküjét, innen ‘hítségő’.

9 Mármint az Öregség.

10 *largesse* (‘nagyvonalúság’, ‘nagylelkűség’, ‘bőkezűség’) – egyszerre anyagi és szexuális jelentésben.

Mit számít, hogy mással miket csináltam,¹¹
amikor – esküszöm – csakis őt szerettem,
bármilyen otrombán bánt velem,
mert csak a pénzemért kellettem neki.

50.

„Hiába vert össze, nem is egyszer,
hiába rugdosott, mégis szerettem,
de vonszolt volna a hajamnál fogva,
mikor azt mondta, csókolj meg,
rögtön elfelejtettem minden bajomat.
És a telhetetlen¹² csirkefogó¹³
már ölelt is...¹⁴ Sokra mentem vele!
Mindebből mi maradt? A szégyen meg a bűn.

51.

„Meghalt, ennek már jó harminc éve,
én még itt vagyok, őszén, öregén;
ha eszembe jutnak a régi szép idők,
s megnézem, milyen vagyok most pucéran,
elámulok, jaj, mi lett belőlem,
szerencsétlen töpörödött anyó –
ilyenkor majd szétozt a düh.

52.

„Mivé lett a márványsima homlok,
a szőke haj, az íves szemöldök,
A két szem távolságának bája,¹⁵
mit úgy kedvelnek az igényes férfiak,
az egyenes – se nagy, se kicsi – orr,
A fejhez simuló két kis fül,
A gödröcskés áll, a szabályos arc
meg az élénkpiros ajkak,

53.

„mivé lett a két kis gömbölyded váll,
a hosszú kar, a két formás kéz,
a két apró mell, a duzzadó far,
az izmosan ívelt, széles csípő, mely
szerelmi csatározásra termett,

11 *A qui que je feisse fynesse*; ezt a sort – a *finesse*-t ‘ravaszágnak’ fordítva – általában úgy értelmezik, hogy a „szép bolti eladó” a többi férfit hitegette, hazudott nekik, és csak a barátjával volt őszinte. Az én értelmezésemben viszont a *finesse* szó a széplány szexuális szolgáltatásainak refináltságára utal.

12 *le glouton* (itt a férfira utal): ‘mohó’, ‘akinek semmi sem elég’. Természetesen szexuális jelentésben.

13 Az eredetiben: *de mal entaichié*. – ‘Akinek már vérében van a gonoszság’, de a következő értelmezés sem kizárt: ‘akin egy nemi betegség nyomot hagyott’.

14 *embrasser* (‘ölel’) – szexuális jelentésben.

15 Fontos eleme a korabeli női szépségideálnak, hogy a két szem megfelelő távolságra legyen egymástól.

*mivé lett az ágyék, és mivé
a vénuszdomb közepén a pina,¹⁶
a két feszesen kemény comb között?*

54.

*„Mi lett mindebből? Ráncos homlok, ősz haj,
kihullt szemöldök, fénytelen tekintet,
pedig egykor hogy izzott a két szempár
sok szerencsétlen férfi vesztére;
a görbe orr már nem vonz, sőt, taszít,
mint a két fonnyadt és szőrös fül
meg a fakó, színevesztett arc,
a ráncha gyűrődött áll és a lottyadt ajak.*

55.

*„Minden emberi szépségnek ez a sorsa –
a kar ványadt lett, a kéz göcsörtös,
a váll csapott, a hát meggörnyedt,
a két mell? Rá se lehet ismerni,
olyan töppedt, mint a két csípő;
hát a pina? Fúj! De a két comb,
az se méltó már a nevére,
olyan, mint két szál szárazkolbász.*

56.

*„Így siratjuk a régi szép időket,
mi, ostoba vénasszonyok,
mint csupa kis fonálgombolyag
szorosan egymás mellett guggolva
a kenderkócból gyújtott tűz körül,
mely alighogy lobban, már hamvad is.
Pedig milyen csinosak voltunk egykor!
És mindenki másra is ez a sors vár.”*

Ballada

[Az ifjúságát visszasíró öregasszony tanácsai fiatal lányoknak¹⁷]

*Ne felejtse el, te, Szöszi, a kesztyűboltból,
aki mostanáig csak mazsola¹⁸ voltál,
és te se, lábbeliket áruló Blanka,
hogy ideje végre megkomolyodni.¹⁹
Ne kíméljétek a férfiakat, viszont
ne mondjátok nemet soha senkinek,*

16 *sadimet*: 'ékszer', 'csecsebecse'. A szó nem tekinthető se durvának, se vulgárisnak.

17 A fegyverbolt egykori csinos eladóője, miután odaállt a tükör elé, itt vonja le a látottak tanulságát, és osztja meg élettapasztalatát a fiatal lányokkal, akik nem hivatásos prostituáltak.

18 Értsd, kezdő.

19 Értsd, elgondolkodni azon, hogy ne ingyen „tékozlójátok el” a bájaitokat.

*mert vénségetekre már csak annyit értek,
mint a forgalomból kivont fémpénz.²⁰*

*És te, szép kis eladó a hentesboltból,
ki olyan találékony vagy a táncban,²¹
és te, Vilma a szőnyeg-kereskedésből,
vegyétek komolyan a tanácsomat.
Hamar le kell húznotok a redőnyt,
mert a szépség nem örök, s ha elmúlt,
még vén papnak is csak annyira kelletek,
mint a forgalomból kivont fémpénz.*

*Te, Johanna, csinos varrólány,
vigyázz, a barátod béklyóba²² ne verjen,
s te, Kati, ki erszényeket hímezel,
egy férfit se küldj el a fenébe,
csúnya lánynak illik mosolyogni,
máskülönben durván bánnak vele;*

*a rútság ugyanúgy nem kell senkinek,
mint a forgalomból kivont fémpénz.*

*Lányok, jól véssétek eszetekbe, miért
sírok vénségemre ilyen keservesen,
mert ugyanúgy nem érek már egy fillért se,
mint a forgalomból kivont fémpénz.*

ÁDÁM PÉTER fordításai

20 *Ne que monnoye c'on descrye.* Ebben lehet személyes élmény is, VII. Károly (uralkodott 1422–1461) ugyanis többször is kivonta a forgalomból a VI. Henrik angol király által Franciaországban verett pénzerméket.

21 Vagyis a szeretkezésben.

22 *ne vous empestre – az empestrer* ige arra a béklyóra utal, amit a szabadban legeltetett tehén két hátsó lábára kötnek, hogy el ne bitangoljon. Értsd, ne tartson meg magának, ne hátráltasson a pénzkérésben; különben úgy jársz, mint „az ifjúságát visszasíró öregasszony”.